

कृषि प्रक्रिया सह. संस्थांना देण्यात आलेल्या शासकीय भागभांडवलाची वसूली करण्यासाठी दक्षता व नियंत्रण पथक गठीत करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग
शासन निर्णय क्र. संकीर्ण-२०१९/प्र.क्र.९९/१-स
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक: १७ मार्च, २०२०

संदर्भ:-

- १) शासन निर्णय ,सपववि क्र.प्रक्रिया११२००४/प्र.क्र.१६२(अ)/९-स,दि.१२ ऑक्टोबर,२००७
- २) शासन परिपत्रक,सपववि क्र.११०९/प्र.क्र.१०५/९-स, दि.०९ ऑक्टोबर,२००९

प्रस्तावना-

राज्यामध्ये मुख्यतः काजू, गहू, मका, भात, टोमॅटो, आंबा, द्राक्षे, सोयाबीन, कांदा, फळे, भाजीपाला व इतर शेतमाल शेतकऱ्यांकडून उत्पादीत केला जातो. सदर उत्पादित कृषी मालास योग्य व रास्त भाव मिळावा व त्या अनुषंगाने पूरक रोजगार निर्मिती व्हावी या उद्देशाने कृषी प्रक्रिया सहकारी संस्थांना राष्ट्रीय सहकारी विकास निगम योजनेंतर्गत व राज्य शासनाकडून अर्थसहाय्य उपलब्ध करण्याकरिता प्रादेशिक पिक पद्धत व राज्याची भौगोलिक स्थिती विचारात घेऊन त्यानुसार शासनाने निश्चित केलेल्या आकृतीबंधानुसार कृषी प्रक्रिया सहकारी संथांना कृषी प्रक्रिया प्रकल्पांसाठी अर्थसहाय्य मंजूर करण्याचा निर्णय संदर्भाधीन क्र.१ येथील शासन निर्णयान्वये घेतलेला आहे.संदर्भाधीन क्र.२ येथील शासन निर्णयान्वये सदर कृषि प्रक्रिया संस्थांना पणन संचालकांच्या सविस्तर तपासणी व शिफारशीनुसार ६०:३६:४ टक्के या प्रमाणात अर्थसहाय्य उपलब्ध करून दिले जाते. सदर योजनेनुसार राज्यात ११६ संस्थांना अर्थसहाय्य वितरित झाले आहे. पैकी १० कृषी प्रक्रिया संथांनी अर्थसहाय्याची पूर्ण परतफेड केलेली आहे. उर्वरित १०६ कृषी प्रक्रिया संस्थांकडून दि.३०.०६.२०१९ अखेर एकूण **रु. ४३०६८.५१ लाख** इतक्या वसुलीपात्र रकमेपैकी प्रत्यक्ष **रु.१९१०.४४ लाख** इतक्याच रकमेची वसूली झालेली आहे.वसूल रकमेचे प्रमाण हे केवळ **४.४३ टक्के** इतकेच आहे.

रा.स.वि.नि. योजनेअंतर्गत कृषि प्रक्रिया सहकारी संस्थांना संपूर्ण अर्थसहाय्य देण्यात आल्यानंतरही संस्था प्रकल्पाची निर्मिती करून वेळेत उत्पादन करून त्यांना देण्यात आलेल्या अर्थसहाय्याची नियमितपणे परतफेड करताना दिसून येत नाही. त्यामुळे, ज्या हेतूने अर्थसहाय्य देण्यात येतो, तो हेतू पूर्ण होत नाही. तसेच, शासनाच्या अर्थसहाय्याची परतफेडही होत नसल्यामुळे शासनाच्या निधीचा योग्य परिणाम होत नसल्याचे दिसून येते. रा.स.वि.नि.कडून शासन हमीवर घेतलेल्या कर्जाची परतफेड रा.स.वि.नि.स शासनाद्वारे नियमितपणे केले जात असल्यामुळे त्याचा विनाकारण भूईड शासनावर येतो.एवढ्या मोठ्या प्रमाणावर देण्यात आलेले अर्थसहाय्य सत्कारणी लागून त्याद्वारे रोजगार निर्मिती झाल्याचेही दिसून येत नाही. सबब,कृषि प्रक्रिया संस्थांकडून शासनास येणे शिल्लक असलेली सुमारे **रु. ४११.५८ कोटी** इतकी रक्कम थकीत आहे. त्यामुळे वसूली अभावी राज्य शासनाचे करोडो रुपयांचे नुकसान होत आहे. अल्प वसुलीमुळे महालेखापाल कार्यालयानेही वेळोवेळी आक्षेप घेतलेले आहेत. सबब, सदर रक्कम वसूल होण्याबाबत सहसचिव/उपसचिव (पणन), यांच्या नियंत्रणाखाली दक्षता व नियंत्रण पथक गठीत करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती. त्यानुसार शासन खालील प्रमाणे निर्णय घेत आहे.

शासन निर्णय:-

कृषि प्रक्रिया सहकारी संस्थांना देण्यात आलेल्या रा.स.वि. नि. कर्ज व शासकीय भागभांडवलाची मोठ्या प्रमाणावरील थकबाकी वसुलीस चालना मिळावी व शासनाच्या रकमेची तात्काळ वसुली व्हावी, या उद्देशाने सहसचिव/उपसचिव (पणन), यांच्या नियंत्रणाखाली वसूली थकीत प्रकल्पांची तपासणी करण्यासाठी खालील प्रमाणे दक्षता व नियंत्रण पथक गठीत करण्यात येत आहे.

१) उपसचिव /सहसचिव (पणन)	- दक्षता व निरीक्षण पथक नियंत्रक
२) अवर सचिव / कार्यासन अधिकारी (कार्या-१ स)	- दक्षता व निरीक्षण पथक प्रमुख
३) सहायक कक्ष अधिकारी (कार्या-१ स)	- दक्षता व निरीक्षण अधिकारी
४) लिपीक (कार्या-१ स)	- दक्षता व निरीक्षण सहायक

पणन संचालक तसेच संबंधित जिल्हा उपनिबंधक कार्यालयाने सदर पथकास तांत्रिक व लेखापरिक्षण कर्मचा-यांच्या सेवा, वाहन व इतर आवश्यक व्यवस्था प्रत्यक्ष तपासणीवेळी उपलब्ध करून द्याव्यात.

२. सदर पथक पणन संचालक कार्यालय, संबंधित जिल्हा उपनिबंधक कार्यालय तसेच कृषि प्रक्रिया संस्थांच्या प्रकल्पांना प्रत्यक्ष भेटी देऊन पुढील कागदपत्रांची पडताळणी/निरीक्षण करेल व कार्यवाही प्रस्तावित करेल:-

- १) पणन संचालक कार्यालयातील कृषि प्रक्रिया सहकारी संस्थांच्या कर्ज व भागभांडवल वसूलीच्या कामकाजावर देखरेख करणे आणि संपूर्ण वसूलीवर निरीक्षण ठेवणे.
- २) कर्ज, भागभांडवल व व्याज थकबाकीच्या वसूलीची ज्यांच्याकडे जबाबदारी आहे.त्यांनी केलेल्या वसूलीच्या कामकाजाचा वेळोवेळी आढावा घेणे.व आडळून आलेल्या त्रुटींच्या अनुषंगाने आवश्यक त्या सुचना पणन संचालक व संबंधित जिल्हा उपनिबंधक यांना करणे.
- ३) प्रदिर्घ काळापासून प्रलंबित प्रकरणे (बंद पडलेल्या/अवसायनात निघालेल्या कृषि प्रक्रिया संस्था) निकाली काढण्यासाठी पाठपुरावा करणे व वसूलीत हलगर्जीपणा करणाऱ्यावर जबाबदारी निश्चित करणे.
- ४) चालू असलेल्या कृषि प्रक्रिया संस्था ज्या कर्ज व भागभांडवल परतफेडीस पात्र ठरलेल्या असतील, मात्र ज्या कर्ज व भागभांडवलाची परतफेड करत नाहीत, अशा संस्थांची दफ्तर, तसेच लेखा तपासणी करणे व त्यांना थकित रक्कम परफेडीस मुदत ठरवून देणे व थकीत रक्कम वसूलीची गती वाढविण्याची कार्यवाही करणे.
- ५) ज्या संस्था निर्माणाधीन आहेत, त्या संस्थांची शासकीय भागभांडवल प्राप्त झालेल्या टप्प्यानुसार बांधकाम, मशिनरी, तांत्रिक इ.बाबींची तपासणी करणे व ठरलेल्या निकषानुसार पात्र होत असेल तरच पुढील भागभांडवल व कर्जास पात्र असल्याचे प्रमाणित करणे. त्याशिवाय सदर संस्थांना कर्ज मंजूर होणार नाही.

- ६) शासनाने वेळोवेळी दिलेल्या सूचना तसेच शासन निर्णयातील अटी व शर्तीनुसार कर्ज व भागभांडवल शासनास परत करण्याबाबत जाणीवपूर्वक विलंब किंवा दुर्लक्ष करत असलेल्या संस्थांवर आवश्यक ती कायदेशीर कार्यवाही करणेबाबत तातडीने सूचना देऊन थकीत कर्ज व भागभांडवलाची पुरेपूर वसूलीची कार्यवाही करून घेणे.
- ७) बंद पडलेल्या संस्था तात्काळ अवसायनात काढून त्यांच्या मालमत्तेची नियमानुसार लिलाव करून शासकीय कर्ज व भागभांडवल वसूली करण्यास पणन संचालक तसेच संबंधित अधिकाऱ्यांना सूचना करणे व त्यांबाबतच्या कार्याचे नियंत्रण करणे.
- ८) दक्षता व नियंत्रण पथकास तपासणी वेळी सर्व कागदपत्रे तसेच आवश्यक सहकार्य उपलब्ध करून देण्याची जबाबदारी संबंधित जिल्हा उपनिबंधक व कृषि प्रक्रिया संस्थेची राहिल, यासाठी संबंधितांना आगाऊ सूचना देण्यात येईल.
- ९) वसूलीच्या दृष्टीकोनातून सोपविलेली अन्य देखरेख व निरीक्षणे.
- १०) दक्षता पथकाने वरील प्रमाणे कृषि प्रक्रिया संस्थांची सखोल तपासणी केल्यावर, संबंधित कृषि प्रक्रिया संस्थांच्या थकीत रकमेच्या वसूलीच्या अनुषंगाने अहवाल त्यांच्या शिफारशीसह मा.प्रधान सचिव (पणन), यांना वेळोवेळी सादर करावा.
३. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक क्र. २०२००३१७१६५३४२३९०२ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(ज. म. अंबादे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मंत्री (पणन) यांचे खाजगी सचिव
२. मा.राज्यमंत्री (पणन) यांचे खाजगी सचिव
३. महालेखापाल-१ (लेखा परिक्षा), महाराष्ट्र, मुंबई.
४. महालेखापाल-१ (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र, मुंबई.
५. महालेखापाल-२ (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र, नागपूर.
६. महालेखापाल-२ (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र, नागपूर.
७. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
८. निवासी लेखा परिक्षा अधिकारी, मुंबई.
९. जिल्हा कोषागार अधिकारी, पुणे.
१०. व्यवस्थापकिय संचालक, राष्ट्रीय सहकारी विकास निगम, ४, सिरी इन्स्टिटयुशनल एरिया, हौज खास, नवी दिल्ली- ११००१६.
११. प्रादेशिक संचालक, राष्ट्रीय सहकारी विकास निगम, ५, बी.जे.रोड, पुणे-१.

- १२.सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- १३.पणन संचालक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- १४.कक्ष अधिकारी, नियोजन विभाग (कार्या.१४३१) मंत्रालय, मुंबई.
- १५.कक्ष अधिकारी, वित्त विभाग (व्यय-२)/(अर्थसंकल्प-१३), मंत्रालय, मुंबई.
- १६.सर्व जिल्हा उपनिबंधक, सहकारी संस्था,
- १७.कार्यासन अधिकारी (१७-स), सहकार, पणन व वस्त्रोदयोग विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
१८. कार्यासन अधिकारी (९-स),सहकार,पणन व वस्त्रोदयोग विभाग, मंत्रालय,मुंबई-३२.
- १९.अध्यक्ष, सर्व कृषि प्रक्रिया सहकारी संस्था
- २०.निवडनस्ती (१-स).
